

مدیریت منابع ارزی کشور

قطره‌های نفتی، ذخیره‌های ارزی

ذخایر ارزی ایران که با نعمت نفت به ۸۰ میلیارد دلار نزدیک می‌شود مثل پس‌انداز است، قدر آن را بدانیم و با سیاست‌های غیرمعمول، بازی را خراب نکنیم.

بررسی موازنه پرداخت‌ها در تدوین سیاست‌های کلان اقتصادی، بخصوص در برنامه‌های توسعه، به لحاظ تبیین روابط اقتصادی و تجاری با دنیای خارج، از اهمیت زیادی برخوردار است. تراز پرداخت‌ها بیانگر خالص دریافتی‌های ساکنان یک کشور از دنیای خارج است و مازاد (کسری) آن، به مفهوم افزایش (کاهش) ذخایر خارجی کشور می‌باشد.

موازنه پرداخت‌ها در برگزیده حساب جاری و حساب سرمایه است. حساب جاری، مبادلات تجاری مربوط به کالا و خدمات و مبادلات غیرتجاری مربوط به انتقالات ارزی را در بردارد. تراز حساب جاری شامل تراز کالا، تراز خدمات و خالص انتقالات ارزی می‌باشد. تراز بازرگانی یا حساب کالاها، بیانگر خالص صادرات کالا می‌باشد. از طرف دیگر، حساب سرمایه در موازنه پرداخت‌ها، جریان سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت و کوتاه مدت یک کشور را با سایر کشورها نشان می‌دهد. کاهش (افزایش) دارایی‌های خارجی یا افزایش (کاهش) بدهی‌های خارجی، بیانگر ورود (خروج) سرمایه و با علامت مثبت (منفی) بیان می‌شود. بررسی اجزای حساب سرمایه در تراز پرداخت‌ها می‌تواند محدودیت‌های اعمال شده بر جریان سرمایه را نشان دهد. حساب سرمایه عمدتاً در برگزیده سرمایه‌گذاری

مستقیم خارجی و سرمایه‌گذاری پرتفولیو (اوراق بهادار) می‌باشد. در موازنه پرداخت‌ها (تغییر در ذخایر بین‌المللی) علاوه بر حساب جاری و سرمایه، تغییرات نرخ ارز و اشتباهات آماری نیز ذکر می‌گردد.

بررسی وضعیت بخش خارجی اقتصاد ایران نشان می‌دهد که موازنه پرداخت‌ها در حالت کلی طی دوره ۸۵-۷۳ از روند نسبتاً متعادلی برخوردار بوده است. به علاوه، تراز پرداخت‌ها بیشتر تحت تأثیر حساب جاری قرار داشته است. از سال ۷۳ تا سال ۷۵ به تدریج بر مازاد تراز پرداخت‌ها افزوده شده است، اما طی سال‌های ۷۶ و ۷۷ و به دنبال کاهش درآمدهای نفتی، تراز پرداخت‌ها با کسری مواجه شده است. نکته قابل توجه این است که با

وجود کاهش شدید درآمدهای نفتی در سال ۷۷، وضعیت تراز موردنظر نسبت به سال ۷۶ بهبود نشان می‌دهد که ناشی از بهبود تراز حساب سرمایه می‌باشد. با نگاهی به ارقام بدهی‌های خارجی کشور، می‌توان عنوان

در این سرفصل همچنین می‌خوانید:

۳۳ بازآرایی پول و بانک

۳۴ معامله با تورم

۳۹ از بانک‌ها و بیمه‌ها چه خبر؟

۴۰ حرکت به سوی اقتصاد معیشتی

۴۱ در انتظار تیر ۸۷ و ۸۸

۴۲ چه کسی مسئول گرانی برنج است؟

۴۳ از گشایش اعتبار با قاچاق

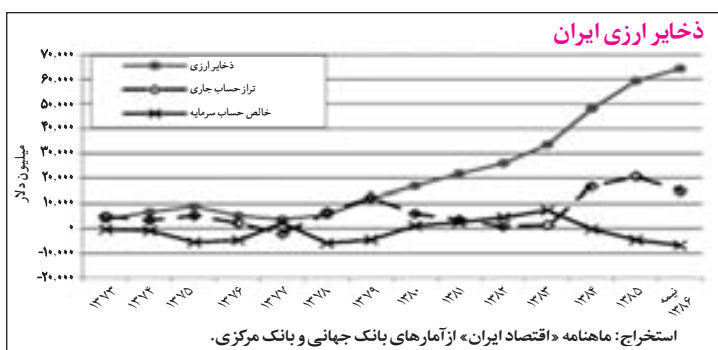
۴۳ خبیث و کثیف

۴۴ هویج و ترکه در اخلاق زیستی

۴۵ سیمای ماهنامه، صدای خوانندگان

۴۶ در دستور کار مجلس

کرد که افزایش بدهی‌های خارجی در سال ۷۷، حساب سرمایه را با مازاد مواجه ساخته که این امر در نهایت، کسری تراز تجاری را خنثی نموده و موازنه پرداخت‌ها را در وضعیت بهتری قرار داده است. اما در سال ۷۸، حساب سرمایه به دلیل بازپرداخت بدهی‌های خارجی به شدت کاهش یافته است، در حالی که حساب جاری به دلیل افزایش مجدد قیمت‌های جهانی نفت و در نتیجه، درآمدهای حاصل از صادرات، با مازاد قابل توجهی روبه‌رو شده است. بررسی وضعیت حساب سرمایه نشان می‌دهد که تا قبل از سال ۷۳، به میزان زیادی به تعهدات خارجی کشور افزوده شده و لذا، حساب سرمایه با مازاد مواجه بوده است، اما پس از آن تا سال ۷۹ و به دنبال بازپرداخت بدهی‌های خارجی، این حساب با کسری مواجه شده است. بررسی اجزای حساب جاری نشان می‌دهد که تراز خدمات، علیرغم کسری آن، به سمت بهبود تغییر یافته، اما تراز کالا از نوسانات زیادی برخوردار بوده است. از سال ۷۷ به بعد، مازاد حساب کالا به شدت افزایش یافته که ناشی از افزایش چشمگیر صادرات کالا (عمدتاً ناشی از صادرات نفت) بوده، در حالی که واردات کالا نیز دارای روند افزایشی اما با رشدی کمتر از صادرات بوده است. با توجه به تغییرات ذخایر ارزی کشور بر اساس

و خدمات، تراز پرداخت ها را تعدیل نموده اند.

اجتناب از بحران

طبق تئوری کلاسیک ها، بحران تراز پرداخت ها از بسط پول، تحت نظام نرخ ارز ثابت ناشی می شود. در عمل، سیاست پولی انبساطی در یک نظام نرخ ارز ثابت باعث خروج ذخایر بین المللی می شود که رهاسازی نظام خزنده ارز را به دنبال دارد. سیاست انبساطی پولی بانک مرکزی نیز در عمل، برای تأمین مالی کسری مالی موجود، اتخاذ می شود. لذا بحران تراز پرداخت ها از ناسازگاری کسری مالی و نظام ارز ثابت ناشی می شود. بحث کلاسیک بحران تراز پرداخت ها توسط کروگمن در سال ۱۹۷۹ بر پایه سیاست بسط اعتبارات داخلی در یک نظام نرخ ارز ثابت مطرح گردید. اتخاذ این سیاست، به کاهش ذخایر بین المللی منجر می شود. از آنجا که در یک نظام نرخ ارز ثابت، تقاضای پول از قبل تخمین زده می شود، هرگونه تلاش برای بسط عرضه پول داخلی خدشه دار می گردد. در عمل، توسعه پول، کاهش ذخایر را جبران می کند. بحث بالا این سؤال را به ذهن می آورد که انگیزه مقامات پولی از بسط اعتبارات داخلی چیست؟ در پاسخ می توان گفت، به عنوان مثال، وجود یک کسری مالی اولیه ای که سیاست گذاران مالی نمی توانند آن را نادیده گرفته یا تغییر دهند، مقامات پولی را مجبور به اصلاح کسری از طریق خلق پول می کند. از آنجا که مالیات تورمی در حالت نرخ ارز ثابت خزنده، صفر فرض می شود، تنها راه تأمین کسری توسط مقامات پولی، کاهش ذخایر ارز خارجی از طریق اعتبارات داخلی است. همچنین، بحران تراز پرداخت ها و تضعیف شدید نقدینگی، غالباً از هم گسیختگی بازارهای مالی را به دنبال دارد. بنابراین در مدیریت منابع ارزی به منظور بهبود وضعیت ذخایر ارزی کشور، اجتناب از تصمیم گیری هایی که منجر به افزایش تقاضای غیرعادی برای ارز می گردد، همواره مورد توجه سیاست گذاران اقتصادی بوده است و یکی از راهکارهای اساسی، عدم اتخاذ تصمیماتی است که رانت و سودهای باد آورده به دنبال دارند. ■

در ساحل عاج، افزایش قیمت کالاهای صادراتی و رشد تولید کالاهای صادراتی بخش کشاورزی، در برزیل و فیلیپین، افزایش سریع وام های خارجی و فرآیند تعدیل رشد ظرفیت وارداتی، در هندوستان و اروگوئه، متنوع سازی صادرات و در کشورهای پرو و تانزانیا، جریان سرمایه بلندمدت باعث شد تا در دوران بحران تراز پرداخت ها، رشد اقتصادی این کشورها با اختلال کمتری مواجه شود. لذا متنوع سازی صادرات جهت مقابله با کاهش ظرفیت وارداتی و مشوق های صادراتی، از سیاست های مناسب تلقی می شود. مقایسه تراز پرداخت های کشور با کشورهای آسیای جنوب شرقی بیانگر دو ویژگی خاص است:

الف) اجرای تراز پرداخت های کشور در مقایسه با اجزای مشابه سایر کشورهای مورد نظر در سطح بسیار پایینی قرار دارد.

ب) تعدیل تراز پرداخت ها در اقتصاد ایران عمدتاً از طریق افزایش درآمدهای نفتی و یا افزایش بدهی های خارجی صورت گرفته، در حالی که سایر کشورها از طریق کنترل واردات و توجه به بازار سرمایه، خصوصاً سرمایه گذاری مستقیم خارجی و گسترش صادرات کالا

جدول موازنه پرداخت ها و محاسبه توسط «اقتصاد ایران»، میزان ذخایر ارزی کشور از بیش از ۲۵ میلیارد دلار در سال ۸۲ به بیش از ۵۹ میلیارد دلار در سال ۸۵ افزایش یافته است. با توجه به افزایش حدود ۵ میلیارد دلاری ذخایر ارزی کشور تا پایان شش ماهه اول سال ۸۶، پیش بینی می شود این ذخایر با افزایش حدود ۱۰ تا ۱۵ میلیارد دلار در کل سال ۸۶، به حدود ۷۰ تا ۷۵ میلیارد دلار تا پایان سال گذشته رسیده باشد.

ما و دیگران

تجربه بسیاری از کشورهای پیشرفته نشان می دهد که عملکرد سیاست های اقتصادی مشابه در جهت تعدیل تراز پرداخت ها در کشورهای مذکور، متفاوت بوده است. چگونگی ظرفیت تعدیل کشورها از طریق افزایش درآمدهای صادراتی و توانایی کشورها در جذب و تجهیز منابع خارجی جهت حمایت از فرآیند توسعه، از جمله عوامل اساسی مؤثر در ارتباط با مشکل تراز پرداخت ها بوده است. در کشور کره جنوبی، افزایش سریع درآمدهای صادراتی از طریق تشویق سیاست های صادراتی و دسترسی به بازارهای در حال رشد جدید،

رفتار ذخایر ارزی کشور

عنوان	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶ (نیمه اول)
تراز حساب جاری	۸۱۶	۱,۴۴۲	۱۶,۶۳۷	۲۰,۶۵۰	۱۵,۰۲۴
تراز بازرگانی	۴,۳۳۰	۵,۶۵۳	۲۱,۲۸۱	۲۶,۲۴۵	۱۸,۰۷۶
صادرات کالا	۳۳,۹۹۱	۴۳,۸۵۲	۶۴,۳۶۶	۷۵,۵۳۷	۴۳,۶۹۱
نفت و گاز	۲۷,۳۵۵	۳۶,۳۱۵	۵۳,۸۲۰	۶۲,۴۵۸	۳۶,۴۱۷
صادرات غیرنفتی	۶,۶۳۶	۷,۵۳۷	۱۰,۵۴۶	۱۳,۰۷۹	۷,۲۷۴
واردات کالا (فوب)	۲۹,۵۶۱	۳۸,۱۹۹	۴۳,۰۸۵	۴۹,۲۹۲	۲۵,۶۱۵
خالص خدمات	-۴,۵۳۵	-۵,۰۱۱	-۵,۲۷۹	-۶,۲۷۲	-۳,۷۶۱
صادرات خدمات	۶,۳۴۹	۶,۹۰۵	۷,۷۲۴	۸,۳۸۷	۴,۶۴۸
واردات خدمات	۱۰,۷۸۴	۱۱,۹۱۶	۱۳,۱۰۳	۱۴,۶۵۹	۸,۴۰۹
خالص انتقالات	۹۲۱	۸۰۰	۷۳۵	۶۷۷	۷۰۹
حساب سرمایه	۴,۴۷۶	۷,۳۸۸	-۱۸۴	-۴,۶۱۲	-۶,۸۰۲
بلندمدت	۲,۰۴۵	۱,۶۵۹	۹۹۰	-۳۵۰	-۱,۷۶۶
دولتی	۱,۵۴۵	۱,۲۶۲	۶۵۸	-۶۳۸	-۲,۲۱۶
بدهی ها	۱,۵۴۸	۱,۲۶۵	۶۶۱	-۶۳۶	-۲,۲۱۵
دارایی ها	-۲/۱	-۲	-۳	-۲	-۲
سایر	۵۰۰	۳۹۶	۳۳۲	۲۸۸	۴۵۱
کوتاه مدت	۲,۳۳۱	۵,۷۳۰	-۱,۱۷۴	-۴,۲۶۲	-۵,۰۳۷
دولتی	-۲	۸۹	-۱۷۳	-۳۱	-۶۲
بانک ها و سایر	۲,۴۳۳	۵,۶۴۰	-۱,۰۰۱	-۴,۲۳۱	-۴,۹۷۵
موازنه کل (تغییر در ذخایر)	۴,۲۱۶	۷,۵۱۸	۱۴,۵۷۴	۱۱,۳۳۵	۴,۹۴۶
ذخایر ناخالص رسمی	۲۵,۹۲۱	۳۳,۴۳۹	۴۸,۰۱۳	۵۹,۳۴۸	۶۴,۲۹۴

استخراج: واحد تحقیقات ماهنامه «اقتصاد ایران» از آمارهای بانک جهانی و بانک مرکزی.